

درآمدی بر فرهنگ سازمانی
« بنی بر ارزش های اسلامی »

ویژه گروه فرماندهان

ناصر داودی، مرتضی پورستاری و میثم رحیمی

وفاء

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)

سازمانده	داودی، ناصر، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	درآمدی بر فرهنگ سازمانی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی: ویژه گروه فرماندهان / نویسندگان: باستر داودی، مرتضی پورستاری و میثم رحیمی؛ تهیه‌کننده پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع): به سفارش سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع - معاونت تربیت و آموزش
پورستاری و میثم رحیمی؛ تهیه‌کننده پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع): به سفارش سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع - معاونت تربیت و آموزش	تهران: سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، انتشارات دفاع، ۱۳۹۶.
مشخصات نشر:	۱۳۴ ص.
مشخصات ظاهری:	۷-۱۶-۸۷۴۵-۶۰۰-۶۷۸
شابک:	فیبا
وضعیت فهرست نویسی:	فرهنگ سازمانی
موضوع:	Corporate culture
موضوع:	رفتار سازمانی
موضوع:	Organizational behavior
موضوع:	مدیریت (اسلام)
موضوع:	Management -- Religious aspects -- Islam
موضوع:	مدیریت (اسلام) -- ارزشیابی
موضوع:	Management -- Religious aspects -- Islam -- Evaluation
موضوع:	اخلاق اسلامی
موضوع:	Islamic ethics
شابک:	پورستاری، مرتضی، ۱۳۵۵ -
شابک:	رحیمی، میثم، ۱۳۶۲ -
شابک:	سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، انتشارات دفاع
شابک:	پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)
شابک:	سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، معاونت تربیت و آموزش عقیدتی سیاسی
رده بندی گره:	HD۵۸۷/۲۴۳۲ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی:	۶۵۸/۴۰۶
شماره کتابشناسی ملی:	۴۸۶۱۳

درآمدی بر فرهنگ سازمانی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی

ویژه گروه فرماندهان حفاظت پیرامونی

تهیه کننده: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع) (اعلیه اسلام)

به سفارش سازمان عقیدتی سیاسی وزارت دفاع - معاونت تربیت و آموزش - مدیریت متون

نویسندگان: ناصر داودی، مرتضی پورستاری و میثم رحیمی

ناظران فنی: مهدی حسینی و فرهادرضا رمضان

ناظر علمی: احمد شفیعی

ناظر نهایی: محمود پاکیزه

نمونه خوان: علی رضا صداقت

سرپرستار: حسین قاسم حمزه ویراستار: بتول احدی

وایایش نهایی: سیدعلی یار افشارپور دهدشت صفحه آرا: اسماء وصال طلب راوری

چاپ: مرکز خدمات فرهنگی مطهری

نوبت و تاریخ چاپ: اول - ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد بهاء: ۸۰۰۰۰ ریال

شابک: ۷-۱۶-۸۷۴۵-۶۰۰-۶۷۸

نشانی ناشر: تهران، میدان نویناد، خیابان شهید لنگری، جنب اداره هواشناسی،

ساختمان شهید مطهری، مرکز نشر دفاع

کدپستی: ۱۶۹۳۶۱۴۳۳۹ تلفن: ۳۲۹۳۰۰۶

پست الکترونیک: nashrdefa@fatehnet.net

فهرست مطالب

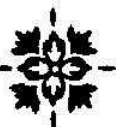
پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۳

درس اول: کلیات و مفاهیم

۱-۱. واژه‌شناسی.....	۱۵
۱-۱-۱. فرهنگ در لغت.....	۱۵
۱-۱-۲. فرهنگ در اصطلاح.....	۱۶
۱-۱-۳. تعریف سازمان.....	۱۷
۱-۱-۴. فرهنگ سازمانی.....	۱۸
۲-۱. اهمیت و ضرورت فرهنگ سازمانی.....	۲۰
۳-۱. پیشینه فرهنگ سازمانی.....	۲۲

درس دوم: مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی براساس آیات و روایات

۱-۲. مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی براساس آیات و روایات.....	۲۹
۱-۲-۱. لایه نگرشی.....	۲۹
۱-۲-۲. لایه گرایشی.....	۳۲
۱-۲-۳. لایه رفتاری.....	۳۸

درس سوم: کرامت انسانی (۱)

- ۳-۱. مفهوم کرامت ۴۶
- ۳-۲. مؤلفه‌های کرامت انسانی از دیدگاه قرآن کریم ۴۹
- ۳-۲-۱. خلافت الهی ۴۹
- ۳-۲-۲. درک اسرار آفرینش ۵۰
- ۳-۲-۳. مسجود فرشتگان ۵۱
- ۳-۳-۴. خیر موجودات جهان ۵۲
- ۳-۲-۵. امر با امانت الهی ۵۳
- ۳-۲-۶. آزادی و استیلا ۵۶
- ۳-۲-۷. کمال بی‌نهایت ۵۷
- ۳-۲-۸. نفی نگرش طبقاتی ۵۷
- ۳-۳. جلوه‌های کرامت انسانی از دیدگاه نهج‌الاحقه ۵۹
- ۳-۱-۳. برابری ۵۹
- ۳-۲-۳. عدالت ۶۱
- ۳-۳-۳. آزادی ۶۳
- ۳-۳-۴. حقوق ۶۵
- ۳-۴. مؤلفه‌های کرامت در اخلاق و رفتار انسان ۶۷
- ۳-۴-۱. صبر و شکیبایی ۶۸
- ۳-۴-۲. رفق و مدارا ۶۸
- ۳-۴-۳. خویش‌داری ۶۸
- ۳-۴-۴. نرمی ۶۹

- ۵-۴-۳. مالکیت بر زبان و بذل احسان ۶۹
- ۶-۴-۳. اخلاق نیکو ۶۹
- ۷-۴-۳. عفو، گذشت و صفح ۷۰
- ۸-۴-۳. شاکر بودن ۷۰
- ۹-۴-۳. گشاده‌رو بودن ۷۰
- ۱۰-۴-۳. نداشتن کینه ۷۰
- ۱۱-۴-۳. آیین بدین ۷۱
- ۱۲-۴-۳. تقوا داشتن آبرو بر مال ۷۱
- ۱۳-۴-۳. بی‌ارزشی دنیا ۷۱
- ۱۴-۴-۳. عدالت‌پیشگی در حکومت ۷۱
- ۱۵-۴-۳. کم شدن اختلاف با مردم ۷۲
- ۵-۳. کرامت انسانی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۷۲
- ۱-۵-۳. اتکای نظام جمهوری اسلامی ایران به کرامت و ارزش والای انسان ۷۲
- ۲-۵-۳. آزادی و کرامت انبای بشر به‌عنوان سرلوحه اهداف قانون اساسی ۷۳
- ۳-۵-۳. تکلیف دولت در احترام به کرامت ذاتی انسان ۷۴
- ۴-۵-۳. احترام به حیثیت و کرامت انسانی در سایر اصول قانون اساسی ۷۵

درس چهارم: کرامت انسانی (۲)

- ۱-۴. آثار تربیتی کرامت انسانی ۷۹
- ۱-۱-۴. آثار فردی ۷۹
- ۲-۱-۴. آثار اجتماعی ۸۳
- ۲-۴. تکریم جوانان (با تأکید بر قشر سربازان) ۸۶

- ۴-۲-۱. بازداشتن از رفتارهای چاپلوسانه ۸۹
- ۴-۲-۲. تغافل ۹۰
- ۴-۲-۳. رفتارهای خوش‌بینانه ۹۱

درس پنجم: سلامت و امنیت روانی (۱)

- ۱-۱. مفهوم امنیت روانی ۹۷
- ۵-۲. شاخص‌های امنیت و سلامت روانی انسان از منظر اسلام و قرآن ۱۰۱
- ۵-۱-۱. اسلام و سلامت روانی ۱۰۱
- ۵-۲-۲. سلام و امنیت روانی ۱۰۵
- ۵-۳. نظریه‌های روان‌شناسی درباره شکل‌گیری امنیت و سلامت روانی ... ۱۰۸
- ۵-۴. جامعه و امنیت روانی ۱۱۵

درس ششم: حفظ سلامت و امنیت روانی (۲)

- ۶-۱. چگونگی ایجاد امنیت روانی ۱۲۵
- ۶-۲. بهداشت روانی در محیط نظامی ۱۲۹
- ۶-۲-۱. وظایف سربازان ۱۳۰
- ۶-۲-۲. وظایف فرماندهان ۱۳۰
- ۶-۳-۲. عوامل اضطراب‌زا و مخل امنیت روانی در محیط نظامی ۱۳۱
- ۶-۲-۴. نقش عوامل محیطی در حفظ سلامت روانی سربازان ۱۳۲
- کتابنامه ۱۳۷

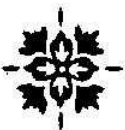
پیشگفتار

أَبَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ لِمَوْزِلٍ إِلَّا بِأَسْبَابِهَا» امام صادق (ع)
خداوند ابا دارد از اینکه امور (کارها) را جز از طریق اسبابش فراهم
آورد.

فرهنگ سازمانی هم‌زمان با تأسیس سازمان شکل می‌گیرد و به‌مرور زمان، به
سازمان هویت می‌بخشد، آن را از دیگر سازمان‌ها متمایز می‌کند و رفتار کارکنان
و مناسبات رسمی و غیر رسمی سازمان را شکل می‌دهد.

پرداختن به فرهنگ سازمانی از آن‌رو مهم است که رشد، پایداری، بهره‌وری
و تعالی سازمانی در بستر فرهنگ سازمانی مطلوب و مناسب صورت می‌گیرد.
تغییرات بنیادین در سازمان هنگامی روی می‌دهد که همسو با فرهنگ سازمانی
باشد؛ از این‌رو، مدیران هنگامی توفیق بیشتری در انجام دادن وظایف خود خواهند
داشت که اهتمام لازم به فرهنگ سازمانی داشته باشند.

فرهنگ سازمانی که نظام باوری، هنجاری و رفتاری کارکنان را شکل می‌دهد،
هم آموزش‌دانی و هم، مدیریت‌شدنی است و می‌توان آن را بهبود بخشید.

با عنایت به آیه شریفه قرآن کریم که می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ»^۱ می‌توان دریافت که جایگاه و نقش سرمایه انسانی در تحول و بهبود فرهنگ سازمانی و نهادینه‌سازی آن، بی‌بدیل و انکارناپذیر است. ازاین‌رو، تلاش در مسیر شناخت درست، تبیین و نهادینه‌سازی فرهنگ سازمانی در محیط کاری، اجازت‌و ضرورت پیدا می‌کند.

باید توجه داشت که بهبود و اصلاح فرهنگ سازمانی نیازمند نگاه فراگیر و جریانی‌دادن فرهنگ سازمانی مطلوب در همه ابعاد سازمانی (یعنی نظامات، سبک مدیریت، سبک زندگی انسانی و ...) است. بنابراین، هم‌زمان با اینکه فرهنگ سازمانی به کارکنان آموزش داده می‌شود باید نظامات، سبک رهبری، مدیریت، برنامه‌ریزی و ... هماهنگ و هم‌افزا با فرهنگ سازمانی باشند.

امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در ریشه‌گذاری مبتنی بر ارزش‌های اسلامی می‌فرماید: «فرهنگ اسلامی، فرهنگ ارزش‌مندی است که برای یک جامعه و یک مجموعه انسانی بالاترین ارزش را دارد و می‌تواند یک جامعه را حقیقتاً سرفراز، خوشبخت و عزیز و پیشرو کند.»^۲ براین اساس، نخستین راهبرد طرح تحول و تعالی معنوی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح «بهبود و اصلاح فرهنگ سازمانی بر مبنای ارزش‌های دینی و انقلابی» تدوین شد. این نشان از اهمیت و ضرورت پرداختن به فرهنگ سازمانی با رویکردی مبتنی بر تحول و تعالی وزارت دفاع است.

کتاب پیش‌رو با هدف تبیین و ترویج فرهنگ سازمانی دینی و انقلابی در وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح نگاشته شده و دربردارنده برخی از

۱. خداوند هیچ‌گاه وضعیت قومی را تغییر نمی‌دهد، مگر آنکه آن قوم خودشان وضعیت خود را دگرگون سازند. زهد (۱۳)، آیه ۱۱.

مهم‌ترین مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ سازمانی برگرفته از آموزه‌های دینی و انقلابی است.

موضوع فرهنگ سازمانی با رویکرد دینی برای نخستین بار است که جزو کتاب‌های درسی دوره‌های آموزشی سازمان عقیدتی - سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح قرار گرفته و در نه جلد مستقل ویژه برای نه گروه شغلی «مدیران، نخبگان، فرماندهان، بازرسی - نظارت و حفاظت، بهداشت و درمان، مالی - بزرگانی، صنعت و خدمات، اداری و منابع انسانی، و خواهران» به زیور طبع آراسته شد.

این نگاشته حاصل ماه‌ها بر دلی، نشست‌های خبگی و خبرگی، نیازسنجی و بررسی‌های کارشناسی است که با دارد از همه عزیزانی که در تدوین و تألیف آن مشارکت داشته‌اند سپاسگزاری می‌نماید. از جمله رئیس محترم سازمان عقیدتی - سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، حجت الاسلام والمسلمین محمدحسین قندهاری همچنین، از پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق (ع)، اعضای کمیسیون تربیت و آموزش، گروه‌های تخصصی تدوین متون، کانون استادان، نویسندگان فرهیخته، ناظران علمی و ناظران فنی.

در پایان از همه صاحب‌نظران، مدیران و کارکنان محترم درخواست می‌شود، ما را از اندیشه‌ها و دیدگاه‌های ارزشمند خود بهره‌مند کنند تا ان شاء الله در چاپ‌های بعدی، کتاب‌هایی پربارتر و کاربردی‌تر در اختیار خوانندگان گرامی قرار گیرد.

معاون تربیت و آموزش

سازمان عقیدتی - سیاسی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح

مهدی حسینی

بهار ۱۳۹۶

هدف از تشکیل سازمان‌ها دستیابی به اهدافی خاص است. از همان آغاز، روابط و مناسباتی در سازمان و بین اعضای آن شکل می‌گیرد؛ به تدریج و در بلندمدت «یک نظام ارزشی بر کل سازمان غالب می‌شود»^۱. به این ترتیب، رفتار، زبان، اندیشه، اهداف، روش‌ها و قوانین خاصی در سازمان شکل می‌گیرد که آن را از دیگر سازمان‌ها متمایز می‌سازد. و از آن‌جا که «فرهنگ سازمانی»^۲ یاد می‌کنند.

فرهنگ سازمانی، زاینده و برآمده از سازمان است؛ اما در همه سطوح و لایه‌های سازمان تثبیت می‌شود و بر تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری، آموزش، استخدام و... اثر می‌گذارد و هیچ تغییر بنیادین و تحول در سازمان صورت نمی‌پذیرد، مگر اینکه با فرهنگ سازمانی هماهنگ باشد.

شناخت ارزش‌ها و فرهنگ حاکم بر جامعه و همچنین شناسایی و تشخیص درست مؤلفه‌های فرهنگ سازمانی متناسب با سازمان و فرهنگ جامعه، گام نخست و بنیادین در تدوین و اجرای فرهنگ سازمانی است.

۱. علی رضاییان، مبانی سازمان و مدیریت، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۱۳۸۷، ص ۲۴۵.

آنچه در این کتاب به آن پرداخته می‌شود؛ تعیین و تبیین برخی از شاخص‌های فرهنگ سازمانی بر پایه آموزه‌های دین مبین اسلام است. در درس اول به کلیات مفاهیم و اهمیت و ضرورت فرهنگ سازمانی اشاره شده است؛ در درس دوم در سه لایه نگرشی، گرایشی و رفتاری، نه مؤلفه دانش افزایی، مشورت خواهی، عزت پذیری، الگو پذیری، خلوص محوری، خود نظارتی، مسئولیت پذیری، تکلیف محوری و انقلابی گری مورد بررسی قرار گرفته و در درس سوم، چهارم و پنجم و ششم به شاخص فرهنگ سازمانی در گروه شغلی فرماندهان حفاظت پیرامونی یعنی «کرامت انسانی» و «سلامت و امنیت روانی» پرداخته شده است.

www.ketaboo.ir